

Service de lutte contre la pauvreté,
la précarité et l'exclusion sociale

Steunpunt tot bestrijding van armoede,
bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting

Dienst zur Bekämpfung von Armut,
Prekären Lebensumständen und
Sozialer Ausgrenzung

03/05/2021 - Thematiek

Het behoud van de band tussen ouder en kind bij plaatsing

Een van de meest ingrijpende maatregelen die een overheid kan nemen is het wegnemen van een kind bij zijn ouders. Zo'n tussenkomst is vanuit een mensenrechtenperspectief niet vanzelfsprekend. Een overheid dient dan ook uiterst voorzichtig te werk te gaan, des te meer ten opzichte van kwetsbare personen. Het loutere feit dat mensen in moeilijke socio-economische omstandigheden leven zou geen reden mogen zijn om de band tussen ouder en kind te verbreken. De realiteit lijkt dit tegen te spreken.

Een bijzonder pertinent thema in het kader van armoede

De plaatsing van kinderen in armoede en het behoud van de band tussen geplaatste kinderen en hun gezin is een bijzonder belangrijk thema, dat regelmatig aan bod komt in de werkzaamheden van het Steunpunt tot bestrijding van armoede.

Deze tekst is gebaseerd op inzichten uit het nieuwe Cahier van het Steunpunt over het behoud van de band tussen ouder en kind bij plaatsing¹. Het betreft een exhaustieve studie van de rechtspraak van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) in de context van artikel 8 (bescherming familielevens) van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM).

Maar daarnaast willen we zeker ook verwijzen naar het jarenlange engagement van het Steunpunt binnen de dialooggroep Agora in de Federatie Wallonië-Brussel. Het bijzondere van Agora is dat het een structurele plek biedt voor dialoog tussen gezinnen in contact met de bijzondere jeugdzorg (die samenkomen in verenigingen) en de *Administration générale de l'aide à la jeunesse* – beroepskrachten op het terrein (adviseurs, directeurs, afgevaardigden) en medewerkers van de administratie – waarbij beleid wordt geëvalueerd, in functie van een betere effectiviteit van de rechten die ingeschreven staan in de decreten bijzondere jeugdzorg.

Deze groep werd opgericht in de opvolging van het Algemeen Verslag over de Armoede (hierna: het 'AVA') van 1994 en de vraag van de Interministeriële Conferentie aan de Gemeenschappen om *"hun decreten betreffende de Bijzondere Jeugdzorg te evalueren met de bedoeling plaatsingen wegens armoede te vermijden en de ouder-kindrelatie te vrijwaren"*².

¹ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Het behoud van de band tussen ouder en kind bij plaatsing. Onderzoek van de rechtspraak van het EHRM betreffende artikel 8 EVRM](#), Cahier rechtspraak nr.2, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.

² Federaal ministerie van sociale zaken, volksgezondheid en leefmilieu, cel armoede (2000). *Rapport d'avancement, mise en œuvre du Rapport général sur la pauvreté*, p. 5 (niet gepubliceerd).

Het Steunpunt tot bestrijding van armoede heeft begin 2021 een specifieke nota over de inspirerende praktijk van deze dialooggroep gepubliceerd³.

In de volgende paragrafen brengen we de voornaamste elementen uit het nieuwe Cahier van het Steunpunt over het behoud van de band tussen ouder en kind bij plaatsing. In een eerste punt belichten we de link die er bestaat tussen armoede en plaatsing. In een tweede punt willen we de aandacht vestigen op het leidinggevend principe bij een plaatsing.

Armoede mag geen reden zijn voor de plaatsing van kinderen

Reeds in het AVA in 1994 waren hulpverleners, jeugdrechters en deskundigen getuige van de diepe pijn die de mensen in armoede treft, wanneer het gaat over iets dat hun het meest dierbaar is : hun gezin, hun kinderen. *“Het wordt steeds duidelijker dat op dit vlak de mensenrechten het meest en het scherpst geschonden worden”*⁴. De opstellers aan het AVA gaven het al aan: kinderen die opgroeien in gezinnen in armoede maken meer kans om geplaatst te worden dan andere kinderen. Wetenschappelijk onderzoek heeft dit ondertussen bevestigd. Kinderen die opgroeien in gezinnen waar geen enkel lid van het gezin werkt of in gezinnen waar minstens één lid van het gezin een werkloosheids- of invaliditeitsuitkering heeft, lopen een statistisch significant hoger risico op een maatregel bijzondere jeugdbijstand dan kinderen die in betere socio-economische omstandigheden leven⁵. De link tussen armoede en plaatsing werd eveneens vastgesteld door de *Délégué général de la Communauté française aux droits de l’enfant*: *“Het is verontrustend dat, hoewel de maatregelen die door de jeugdhulpverlening of -bescherming ten aanzien van de gezinnen worden genomen niet voortkomen uit redenen die verband houden met de materiële omstandigheden van de gezinnen, toch moet worden opgemerkt dat de meeste gevallen van vrijwillige of gedwongen hulp door beroepskrachten worden beschouwd als gezinnen die in een situatie van armoede leven”*⁶.

Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) stelt in verschillende arresten vast dat de kansarme achtergrond van het kind één van de voornaamste redenen voor de plaatsing

³ Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [De dialoog, een vruchtbare aanpak in functie van de doeltreffendheid van rechten. Agora, een inspirerend voorbeeld](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting. En zie ook; Baudart Liliane, De Boe Françoise en Noël Delphine. Agora, un dialogue fécond pour l’effectivité des droits. In: Daoût François, Rigaux Marie-Françoise (Eds.), [Le droit face aux pauvres / Recht tegenover armen](#). À l’occasion de l’accession à l’honorariat du juge Jean-Paul Snappe / Ter gelegenheid van de toetreding tot het honorariaat van rechter Jean-Paul Snappe, Die Keure, Brugge, 2020, p. 135-150.

⁴ ATD Vierde Wereld, Vereniging van Belgische Steden en Gemeenten (afdeling Maatschappelijk Welzijn), Koning Boudewijnstichting (1994). [Algemeen Verslag over de Armoede](#), Brussel, Koning Boudewijnstichting, p. 27; Het is ten gevolge van dit Algemeen Verslag dat het Steunpunt tot bestrijding van armoede is opgericht.

⁵ Bouverne-De Bie et al. (2010). [Een link tussen leven in armoede en maatregelen bijzondere jeugdbijstand?](#), Gent, Academia Press. Deze studie werd uitgevoerd op vraag van het Steunpunt en gefinancierd door federaal Wetenschapsbeleid (BELSPO).

Zie ook : Coordination des ONG pour les droits de l’enfant, [ANALYSE – Enfants placés et relations familiales : pour un meilleur respect des droits fondamentaux](#), december 2020.

⁶ *Délégué général de la Communauté française aux droits de l’enfant* (2019). [Rapport pauvreté 2018-2019](#), p. 67. (eigen vertaling)

en de bijhorende maatregelen is.⁷ In deze zaken wordt de band tussen ouder en kind verbroken omwille van een tekort aan financiële middelen, het gebrek aan een gepaste woning, een onduidelijke verblijfsstatus, materiële tekortkomingen enzovoort. Volgens het Hof kan armoede nooit de enige reden zijn voor de plaatsing van kinderen⁸. De vaststelling dat een kind in een meer gunstige leefomgeving zou kunnen opgroeien, is onvoldoende om een kind weg te nemen bij zijn ouders. Zo'n maatregel kan evenmin gemotiveerd worden door een loutere verwijzing naar de preciaire situatie van de ouders. Preciaire omstandigheden kunnen immers verholpen worden door minder radicale middelen dan het uit elkaar halen van een familie. Het Hof verwijst bijvoorbeeld naar gerichte financiële hulp en sociale begeleiding⁹. De rol van de sociale diensten bestaat er net in om personen in moeilijkheden, die niet over de nodige kennis van het systeem beschikken, te helpen. Het is hun taak hen te begeleiden en hen onder meer te adviseren over de verschillende soorten sociale uitkeringen, over de mogelijkheden om sociale huisvesting te verkrijgen of over andere middelen om hun moeilijkheden te overwinnen¹⁰.

Een plaatsing moet tijdelijk zijn en het ultieme doel is de hereniging van het gezin

Armoede mag dus geen reden zijn voor plaatsing. Al maakt het rechtspraakonderzoek duidelijk dat veel situaties zelden zo helder zijn afgelijnd dat slechts één factor verantwoordelijk is voor het wegnemen van een kind bij zijn ouders. De rechtvaardiging daarvoor door nationale rechtbanken berust dan ook zelden louter op levensomstandigheden of materiële ontberingen.

Wanneer een situatie dan toch noopt tot de plaatsing van een kind, dient dit te gebeuren aan de hand van bepaalde principes. Het belangrijkste, leidinggevende principe in de rechtspraak van het EHRM luidt als volgt: een plaatsing moet worden beschouwd als een tijdelijke maatregel en moet worden stopgezet zodra dit mogelijk is. Alle maatregelen die ermee verband houden moeten in overeenstemming zijn met het ultieme doel om ouder en kind te herenigen. Een pasklare tijdslimiet bestaat uiteraard niet. Daarvoor zijn de feitelijke situaties te complex. Maar het is duidelijk dat de autoriteiten verplicht zijn om zo snel mogelijk een einde te maken aan de plaatsing. Het verstrijken van de tijd kan immers onherstelbare gevolgen hebben voor de relaties tussen het kind en de ouder met wie het niet samenwoont.¹¹

Het principe rond tijdelijkheid en de hereniging van het gezin heeft dan ook belangrijke implicaties voor de contactmogelijkheden van de ouders, voor het besluitvormingsproces, voor de omgeving waarin het kind geplaatst wordt, voor eventuele verdergaande maatregelen enzovoort. Kennis over deze implicaties en over de bescherming van het gezinsleven kan dan ook verhelderend zijn voor alle relevante actoren in de context van een plaatsing. In de eerste

⁷ EHRM 21 september 2006, [n. 12643/02](#), Moser/Oostenrijk; EHRM 26 oktober 2006, n°[23848/04](#), Wallova & Walla/Tsjechië; EHRM 21 juni 2007, [n. 23499/06](#), Havelka e.a./Tsjechië; EHRM 18 december 2008, [n. 39948/06](#), Saviny/Oekraïne; EHRM 18 juni 2013, n°[28775/12](#), RMS/ Spanje; EHRM 16 juli 2015, [n°9056/14](#), Akkinibosun/Italië; EHRM 06 oktober 2015, [n. 58455/13](#), N.P./ Moldavië; EHRM 16 februari 2016, [n°72850/14](#), Soares de Melo/Portugal ; EHRM 22 juni 2017, n°[37931/15](#), Barnea & Caldararu/Italië ; EHRM 24 oktober 2017, n°[45959/11](#), Achim/Roemenië

⁸ EHRM 24 oktober 2017, n°[45959/11](#), Achim/Roemenië, §91.

⁹ EHRM 18 december 2008, [n. 39948/06](#), Saviny/Oekraïne, §50.

¹⁰ EHRM 26 oktober 2006, n°[23848/04](#), Wallova & Walla/Tsjechië; EHRM 18 juni 2013, n°[28775/12](#), RMS/ Spanje

¹¹ EHRM 10 september 2019, N°[37283/13](#), Strand Lobben e.a. / Noorwegen (Grote Kamer), §208

plaats geldt dit voor ouders en kinderen. Maar dit principe kan en moet ook een leidraad vormen voor de wetgever, rechters, advocaten, de relevante instanties op het vlak van jeugdbescherming, verenigingen, enzovoort.

Het Steunpunt betreurt dan ook dat dit niet altijd het geval is. Zo wil een recent wetsvoorstel de mogelijkheid creëren om een kind al te plaatsen nog voor het geboren wordt. In een [advies](#) bij dat wetsvoorstel is het Steunpunt kritisch over de afwezigheid van het mensenrechtelijke kader in de motivering bij het wetsvoorstel, alsook over het feit dat geen rekening werd gehouden met een mogelijks averechts effect voor hulpzoekende ouders.

Nog even de recente publicaties van het Steunpunt tot bestrijding van armoede over dit thema:

- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Het behoud van de band tussen ouder en kind bij plaatsing. Onderzoek van de rechtspraak van het EHRM betreffende artikel 8 EVRM](#), Cahier rechtspraak nr.2, Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [De dialoog, een vruchtbare aanpak in functie van de doeltreffendheid van rechten. Agora, een inspirerend voorbeeld](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.
- Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting (2021). [Advies van het Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting over het wetsvoorstel tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek met het oog op prenatale rechtsbescherming](#), Brussel, Steunpunt tot bestrijding van armoede, bestaansonzekerheid en sociale uitsluiting.